

Сутність ділової етики

Дані опитувань засвідчують зростання інтересу до етичних проблем в усьому світі. У країнах з розвиненими ринковими відносинами є загальноприйнятим, що питання ділової етики, соціальної відповідальності турбують підприємця так само, як і ефективність виробництва.

В усьому світі завдяки економічним і соціальним змінам великого значення набувають моральні та етичні норми життя суспільства: право на людське достоїнство, на гідні умови праці, на здорове навколишнє середовище, достатність духовних благ, свободу особистості, соціальний зв'язок між людьми, справедливість, зведення до мінімуму конфліктів усередині суспільства, активну участь усіх громадян у суспільному житті, право кожного громадянина на участь у прийнятті рішень, можливість одержання освіти та ін.

Для реалізації цих цінностей необхідний високий рівень розвитку продуктивних сил, культури. Якщо сфера матеріального виробництва недостатньо розвинена, то реалізація ряду ідеалів менш приваблива, ніж виробництво додаткової кількості матеріальних благ. Без відновлення моральних основ суспільства неможливо створити платформу для перебудови економіки.

У період переходу від тоталітарної системи до формування демократичних інститутів і ринкової економіки важливо проаналізувати співвідношення економіки та етики, моральних та економічних цінностей.

Мораль – форма суспільної свідомості, суспільний інститут, що виконує функцію регулювання поведінки людини.

Розрізняють корпоративну, підприємницьку та інші види етики.

Етика – система норм моральної поведінки людей, їхніх обов'язків по відношенню один до одного та суспільства в цілому.

Етика – одна з найдавніших дисциплін, об'єктом вивчення якої є мораль. Термін «етика» був уведений ще Аристотелем, який глибокодумно помітив, що етика «допомагає пізнати, що варто робити та від чого варто втриматися».

Сучасна етика – це, насамперед, наука, що дозволяє розглядати людські відносини, а також оцінювати поведінку людей з погляду загальноприйнятих норм. Існує професійна етика, що містить у собі систему норм моральної поведінки людини, яка належить до певної суспільної групи. Підприємець повинен не тільки знати етичні норми поведінки, але й слідувати їм.

Існує так звана професійна етика, і зокрема – *ділова етика*, що містить у собі норми поведінки підприємця. Підприємницька діяльність неможлива без численних контактів з людьми, вона не розрахована на роботу поодиночці, тому культурне суспільство пред'являє до бізнесмена як особистості, яка до того ж займається і «суспільно-контактною» роботою, особливі вимоги до – стилю його роботи, соціального вигляду, характеру спілкування з оточуючими.

У чому різниця між діловим етикетом і діловою етикою? *Ділова етика* –

це, насамперед, етика ведення переговорів з партнерами; етика ведення документації; використання етичних прийомів конкуренції. Ділову етику прийнято вважати єдиною для бізнесменів різних країн. *Діловий етикет* – це певні норми, що регламентують стиль роботи, манеру спілкування між фірмами, зовнішній вигляд бізнесменів, послідовність і манеру ведення переговорів тощо. Діловий етикет формується під впливом традицій і певних сформованих історичних умов конкретної країни. Тому тим підприємцям, які планують співробітництво із закордонними партнерами, корисно ознайомитися з національним діловим етикетом бізнес-партнера до початку спільної діяльності.

Місце ділової етики у функціонуванні власного підприємства

У міжнародному підприємництві вже давно сформувалися певні правила «ринкової гри», тобто в практиці підприємців існує загальноприйнята поведінка на ринку. Правила такої гри не виходять за межі етичної поведінки ділових партнерів, хоча когось іншого вони можуть образити. Наприклад, у сфері підприємництва вироблені свої правила гри.

Виграє той, хто досконально знає ці правила гри: вміє глибоко проникнути у психологію партнера, має залізну витримку та здатність миттєво та ефективно реагувати на будь-яку ситуацію, яка обіцяє виграш. Блеф гравців не дістає осуд, тому що «брехня» заради виграшу вважається цілком правомірною, адже в грі кожний грає сам за себе. Непогана карткова комбінація на руках – це лише половина перемоги. Спокійний, із залізною витримкою гравець, у якого значно гірша комбінація на руках, може лише своєю впевненістю змусити суперника засумніватися у власній перемозі.

Не можна засуджувати правила гри, вироблені у сфері підприємництва. Адже поняття «справедливо» та «несправедливо» трактуються тут зовсім не так, як трактувалися б суспільною мораллю.

Для приклада можна навести деякі ситуації, у яких підприємець може виявитися в скрутному становищі саме через те, що прийняті ним рішення будуть не відповідати поняттям про «справедливість» у моральних традиціях суспільства, але будуть цілком прийнятними у сфері підприємницької діяльності. Хоча деякі рішення можуть бути засуджені і в цій «грі», але все буде залежати від особистих якостей бізнесмена, його честоловства.

1. Підприємець періодично зустрічає свого старого знайомого, який працює в конкуруючій фірмі та за плечима якого безліч розробок. Знайомий хоче при своїй фірмі відкрити філію, якою буде керувати. Керівництво фірми вважає, що керівна посада буде віднімати в цінного кадру багато сил і відволікати від розробки нових проектів. Підприємець давно мріяв «перетягнути» старого знайомого в свою фірму. З'являється така нагода. Як вчинити?

2. Керівник фармакологічної фірми вважав, що випускає корисний для здоров'я товар. Але ознайомившись із останніми науковими дослідженнями, з'ясував, що нове покоління заспокійливих таблеток, що

приносить істотний дохід, негативно впливає на психіку хворих. Як йому вчинити?

3. Фірма за допомогою досліджень удосконалила один з товарів, що випускає. Удосконалення виявилось досить незначним, тобто товар не виявився «новинкою» для споживача, але на упакованні та у рекламі товару наполегливо звучить таке твердження. Підприємець упевнений, що «новинка» принесе неабиякий прибуток. Як йому бути?

4. Підприємець знає, що в конкуруючій сильній фірмі відкрилася вакантна посада начальника відділу. Його дружина проходить конкурс та одержує цю посаду. Перед підприємцем відкривається дуже рідка можливість дізнаватися про новинки товару конкуруючої фірми з перших рук. Як йому вчинити?

Навіть незначної кількості таких прикладів достатньо, щоб зрозуміти, що подібні ситуації можуть мати різні наслідки. Бажаючи досягти успіху і в бізнесі, потрібно навчитися переборювати перешкоди, домагатися бажаних результатів напівправдою та недомовками, якщо є необхідність уводити конкурента в оману.

Що ж стосується етики в конкурентній боротьбі, то вона повинна бути чесною, шахрайство неприпустиме. Підприємець, який здійснює «брудну гру», ніколи не досягне успіху, в нього не буде хорошого та гідного партнера. Авторитет підприємця – успіх його бізнесу. А завоювання авторитету – довгий, складний і трудомісткий процес.

Можна обдурити замовника один раз, але навряд чи вдасться «провернути» те ж саме вдруге. А з таким відношенням навряд чи до підприємця-ошуканця потечуть численні замовлення, що обіцяють солідні доходи. Прогноз такий: фірма-ошуканець дуже скоро розвалиться, тому що мати справу з нею ніхто не буде.

Поки ж у нашій країні підприємці намагаються знайти ту єдину правильну поведінку, що буде відповідати етичним нормам, тому що для них складністю є вибір між альтруїзмом і нарощуванням капіталу. А етика (не тільки в бізнесі) завжди має справу із принципами, що визначають правильну та неправильну поведінку.

Етика бізнесу зосереджена на широкому спектрі варіантів поведінки керуючих і керованих, вона має свої норми і засоби, які використовуються для досягнення цілей. Наприклад, у нашій країні хабарництво процвітає, а американці вважають, що вкрай неетично давати хабар іноземному чиновникові заради одержання контракту. У цьому випадку неетичні засоби. Порушення закону керівництвом або рядовими працівниками варто розцінювати як неетичні. Однак дії, що не порушують закону, можуть розглядатися або не розглядатися як неетичні, залежно від особистої системи цінностей. Якщо діяльність підприємця нагадує гру в покер, і покупець вірить необразливому блефу, то можна вважати таку діяльність етичною. Якщо ж діяльність приносить відверту шкоду, підприємець, знаючи про це, продовжує свою діяльність, це однозначно неетично і неприпустимо в бізнесі.

Етичні проблеми в бізнесі найбільш гостро проявляються в зіткненні

двох показників діяльності однієї фірми:

- економічні показники (витрати, доходи, прибуток);
- показники соціальної відповідальності, тобто ті зобов'язання, які фірма повинна виконувати не тільки перед своїми працівниками, але і перед суспільством.

До неетичних дій як керівників, так і працівників корпорацій з явними порушеннями закону відноситься фальсифікація документів, які відправляються службам державного регулювання, присвоєння засобів, масовий обман споживачів, конкурентна боротьба з використанням «брудних» прийомів і багато чого іншого.